

Acerca de este libro

Esta es una copia digital de un libro que, durante generaciones, se ha conservado en las estanterías de una biblioteca, hasta que Google ha decidido escanearlo como parte de un proyecto que pretende que sea posible descubrir en línea libros de todo el mundo.

Ha sobrevivido tantos años como para que los derechos de autor hayan expirado y el libro pase a ser de dominio público. El que un libro sea de dominio público significa que nunca ha estado protegido por derechos de autor, o bien que el período legal de estos derechos ya ha expirado. Es posible que una misma obra sea de dominio público en unos países y, sin embargo, no lo sea en otros. Los libros de dominio público son nuestras puertas hacia el pasado, suponen un patrimonio histórico, cultural y de conocimientos que, a menudo, resulta difícil de descubrir.

Todas las anotaciones, marcas y otras señales en los márgenes que estén presentes en el volumen original aparecerán también en este archivo como testimonio del largo viaje que el libro ha recorrido desde el editor hasta la biblioteca y, finalmente, hasta usted.

Normas de uso

Google se enorgullece de poder colaborar con distintas bibliotecas para digitalizar los materiales de dominio público a fin de hacerlos accesibles a todo el mundo. Los libros de dominio público son patrimonio de todos, nosotros somos sus humildes guardianes. No obstante, se trata de un trabajo caro. Por este motivo, y para poder ofrecer este recurso, hemos tomado medidas para evitar que se produzca un abuso por parte de terceros con fines comerciales, y hemos incluido restricciones técnicas sobre las solicitudes automatizadas.

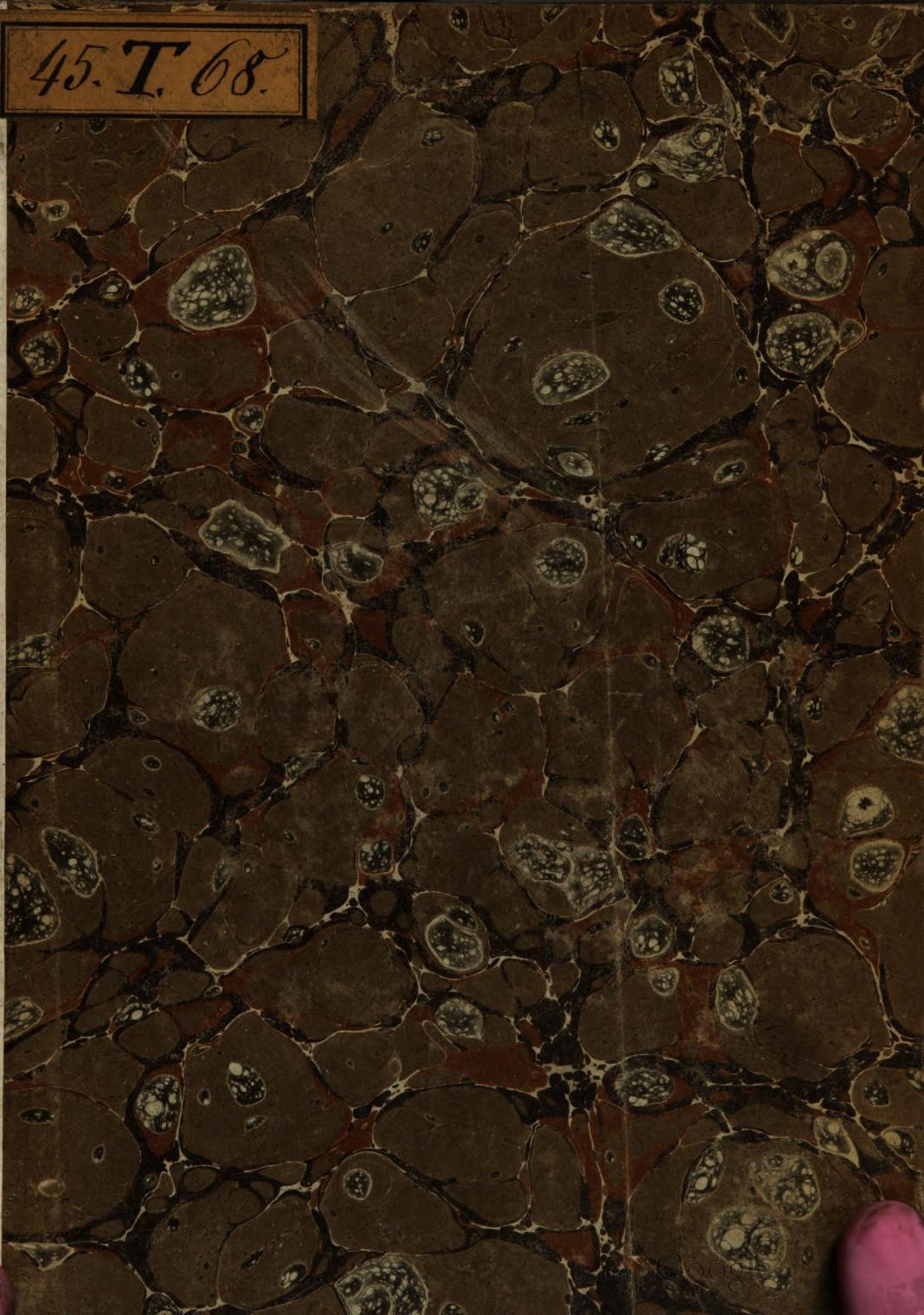
Asimismo, le pedimos que:

- + *Haga un uso exclusivamente no comercial de estos archivos* Hemos diseñado la Búsqueda de libros de Google para el uso de particulares; como tal, le pedimos que utilice estos archivos con fines personales, y no comerciales.
- + *No envíe solicitudes automatizadas* Por favor, no envíe solicitudes automatizadas de ningún tipo al sistema de Google. Si está llevando a cabo una investigación sobre traducción automática, reconocimiento óptico de caracteres u otros campos para los que resulte útil disfrutar de acceso a una gran cantidad de texto, por favor, envíenos un mensaje. Fomentamos el uso de materiales de dominio público con estos propósitos y seguro que podremos ayudarle.
- + *Conserve la atribución* La filigrana de Google que verá en todos los archivos es fundamental para informar a los usuarios sobre este proyecto y ayudarles a encontrar materiales adicionales en la Búsqueda de libros de Google. Por favor, no la elimine.
- + *Manténgase siempre dentro de la legalidad* Sea cual sea el uso que haga de estos materiales, recuerde que es responsable de asegurarse de que todo lo que hace es legal. No dé por sentado que, por el hecho de que una obra se considere de dominio público para los usuarios de los Estados Unidos, lo será también para los usuarios de otros países. La legislación sobre derechos de autor varía de un país a otro, y no podemos facilitar información sobre si está permitido un uso específico de algún libro. Por favor, no suponga que la aparición de un libro en nuestro programa significa que se puede utilizar de igual manera en todo el mundo. La responsabilidad ante la infracción de los derechos de autor puede ser muy grave.

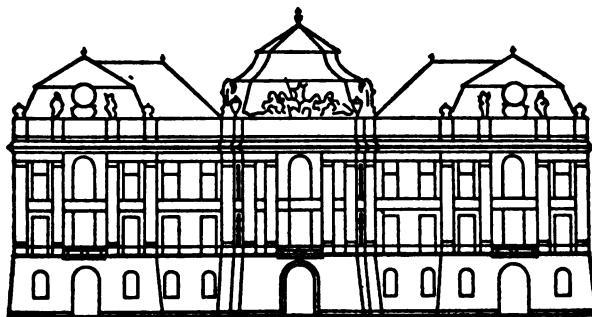
Acerca de la Búsqueda de libros de Google

El objetivo de Google consiste en organizar información procedente de todo el mundo y hacerla accesible y útil de forma universal. El programa de Búsqueda de libros de Google ayuda a los lectores a descubrir los libros de todo el mundo a la vez que ayuda a autores y editores a llegar a nuevas audiencias. Podrá realizar búsquedas en el texto completo de este libro en la web, en la página <http://books.google.com>

45. T. 68.

MENTEM ALIT ET EXCOLIT

K. K. HOFBIBLIOTHEK
ÖSTERR. NATIONALBIBLIOTHEK

45. T. 68.

ENCOMI-

VM MATRIMONII,

PER DES. ERAS

MVM ROT.

ENCOMI-

VM ARTIS MEDIC

CAE PER EVN

DEM.

IOANNES FROBENIVS CANDIDIS
LECTORIBVS S. D.

CVM domi meæ celebraturus essem + à yauisnia,
affinis meæ charissimæ, commodum in manus uenit li-
bellus Erasmi, de laude matrimonij, quem olim adole-
scens, dum exercendi ingenij gratia nihil non tractat, lu-
sit. Eum uel auspicij gratia uisum est excudere. Adiunxi
mus alteram declamatiūculam de laude medicinæ. Hoc
quicquid est auctarij, boni consules optime lector. Ba-
fileæ ex ædibus meis III. Calendas Septembreis. An-
no. M. D. XVIII:

Coniugij facile ē primū dñe colla capitulo
Dulcia nam Primus suauia Mensis habet
Verū Vbi Tauraco seq̄t Meranœa tumulū
Difficile ē animo Ponere frena graui
Fotū Sibylle

SC M AT R I M O N I I

ENCOMIVM, DES. ERASMI ROTE.

RODAMI DECLAMATIO, IV

VENI QVONDAM LVSA.

VANQVAM PRO TVA
singulari sapiētia, ipse abun-
de per te sapis affinis iucun-
dissime, nec alienis eges con-
silijs, tamē hoc uel ueteri no-
stræ amicitiæ, quæ ab ipsis
propè cunabulis unà cum
ætate nobis accreuit, uel tuis
summis in me officijs, uel ar-

Benevolē
tiā captat.

Et si līmæ deniq; affinitati debere me putauī, si is esse uel
lem, quem tu me semper existimasti uirtum & amicum,
& gratum, ut id quod ad tuam tuorumq; salutem ac di-
gnitatem plurimum interesse iudicassem, te libenter ac
libere admonerem. Aliena nōnūnq; rectius quam no-
stra perspicimus. Tuum consiliū meis in rebus persæpe
sum fecutus, neq; minus felix mihi comperti, quam erat
amicū. Nunc si uicissim in tuis meū sequi uoles, futurū
arbitror, ut neq; me sualisse, neq; te pœniteat paruisse.

Coenauit apud me sexto Idus Aprilēs, cum in villa
montana essem. Antonius Baldus homo (ut scis) tuarū

Narrat.

A 2 terum

4 D. ERASMI ROTEROD: DECLAMATIO

terum studiosissimus, generisq; tuo iam inde ab initio
coniunctissimus. Triste pleniorq; lachrymarum conui-
uum. Nunciabat mihi magno utriusq; dolore, matrem
tuam, foeminam integerimam, è uiuis concessisse, soro-
rem tuam luctu ac defuderio uictam, sterilitati dicatarū
uirginum choro a scriptam esse, ad te unū spem stirpis
tuæ redisse, amicos summo consensu tibi puellam sum-
mo genere natam, forma præstanti, optime moratam,
postremo tui amantissimā, summa cum dote obtulisse,
**Semina ar-
gumento
rum.** Te uero nescio qua seu doloris impotentia, seu religio-
ne, ita coelibatum decreuisse, ut nec generis studio, nec so-
bolis amore, nec amicorum ullis, aut monitis, aut prece-
bus, aut lachrymis abduci possis à sententia.

Propositio Tu tamen uel me auore, mentem istam mutabis, &
e libatus
coelibatu relicto, sterili ac parum humano uitæ institui-
to, sanctissimo coniugio indulgebis.

Divisio, Qua in te neq; tuorum charitatem, qua tamen alio-
hoc est, li-
men argu-
metatiois, quin animū tuū uincere debebat, neq; autoritatē quicq;
mihi prodeesse cupio, nisi clarissimis rationibus ostende-
ro id fore tibi longum tum honestius, tum utilius, tum
iucundius, quid quod etiam hoc tempore necessarium.

**Ab hone-
sto primū** apud probos uiros plurimum ualere debet. Quid ma-
ratiocinaf, matrimonio honestius, quod ipse Christus honestatur:
qui nuptijs unā cum matre, non solū interesse dignatus
est, uerum etiam nuptiale coniuivium miraculorum suo-
rum

num primitus consecravit. Quid sanctius, quod ipse rerum
 parens instituit, adiunxit, sanctificavit, quod ipsa sanxit
 natura? Quid eo laudabilius, quod qui reprehedit haec A laude
 reseos damnatur? Quid æquius, quam id reddere post
 steris, quod ipsi à maioribus accepimus. Quid incon- billi.
 sideratus, quam id sanctimoniam studio, perinde ut p. Ab æquo.
 phanū fugere, quod deus ipse totius sanctimoniam sibi.
 ac parens sanctissimum haberi uoluit? Quid inhuma- Rationes.
 nius, quam hominem ab humanæ conditionis legibus
 abhortere? Quid ingratius, quam id negare minoribus.
 quod ipse nisi à maioribus accepisset, nec esses quidem per contra
 qui negare posses? Quod si matrimonij querimus au- rium.
 torē, non à Lycurgo, non à Mōse, non à Solone, sed ab Confirma-
 ipso summo rerum omnium opifice conditum & insti- tiones cū
 tutum est, ab eodem & laudatum, ab eodem horista laude ma-
 tum consecratum. Si quidem initio cum hominem è trimonij:
 Homo pri-
 fimo finxisset, miseram prorsus & inamicentiam eius sui
 tam fore intellexit, nisi sociam Euam adiungeret. Quia-
 tuum cōdi-
 te uxorem non è luto illo quo virum, sed ex Adæ crat-
 tibus eduxit, quo prorsus intelligerem⁹ nihil nobis uxo-
 te charius esse debere, nihil coniunctius, nihil tenacius
 adglutinatum. Idem ille post diluvium mortalium ge- Post dilu-
 neri reconciliatus hanc primam legem prouulgasse legi- uium reno-
 tur, nō uti celibatū amplectentur, sed ut crescerent, ut uata matri-
 multiplicarentur, ut terram implerent. At quo pacto, monij lex,
 nisi coniugio darent operam? Et ne hic uel Mosaïcæ
 A ; legis

D. ERASMI RÖTEROD. DECLAMATIO

Quod na*tu*ra legis libertatem, uel tempestatis illius necessitatem ca*u*tura lege fuit. Quid illud in Euangelicis quoq*ue* literis repeti*tu*m, eu*an* tum comprobatur inq*ue* Christi suffragium? propter hoc, gelica com*probauit* inquit, relinquet homo patrem & matrem, & adhære*bit* uxori su*ae*. Quid parentū pietate sanctius? At huic tamen coniugalis præfertur fides. Quo autore? Nempe deo, quo tempore? non Iudaismi tantum, sed Christianismi quoq*ue*. Iam si cætera sacramenta, quibus eccl*esi*a Christi potissimum nititur, religiosa quadam ueneratione coluntur, quis non uidet hunc plurimum religio*n*is déberi, quod & à deo, & primum omnium est institutum. Et cætera quidem in terris, hoc in paradiſo. cætera ad remedium, hoc ad consortium felicitatis. cætera naturæ collapsæ sunt adhibita, unum illud cōditæ datum est. Si leges à mortalibus institutas sanctas habemitis; non erit coniugij lex sanctissima, quam ab eodem accepimus, à quo & uitam? quæ una prop*ter* cum ipso homini um genere nata est.

Deniq*ue* ut legem exemplo confirmaret, adolescens, ut dictum est, ad nuptiale coniuicium uocatus, una cum matre libens adfuit, nec adfuit modo, uerum etiam prodigioso munere honestauit, haud alibi miraculorum suorū initium auspicatus. Cur igitur inquieris Christus ipse à coniugio abstinuit? Quasi uero non plurima sint in Christo, quæ mirari potius quam imitari debeamus. sine patre natus, sine parentis dolore processit, datus monu

Miraculoru*m* chriſt*m*
imiūm
Digitized by Google

monumento prodijt. Quid in eo non supra naturam?
 Sint hæc illi propria, nos intra naturæ legem uiuentes,
 suspiciamus illa quæ supra naturam sunt. Sed è uirgi-
 ne nasci uoluit. E uirgine quidem, sed coniugata. Virgo
 mater, deum decebat coniugata. Nobis quid esset agen-
 dum significauit. Virginitas eam decebat, quæ cœlestis
 afflato numinis illibata pareret illibatum. Sed Iosephi
sponsus, nobis casti coiugij leges commendat. Qui ma-
 gis coniugalem societatem potuit commendare, quæm
 quod arcana illam, & angelicis quoq; mentibus stuperi-
 clam, diuinæ naturæ cum humano corpore anima q; co-
 iunctionem, quod ineffabilem illum & æternū in ecclæ-
 siam suam amorem declarare uolens, se sponsum illius,
 illam sponsam suam appellat. Magnū (inquit Paulus)
matrimonij sacramentum est, in Christo, & in ecclesia.
 Si qua fuisset in rerum natura sanctior copula, si quod
 foedus religiosius, quæm coniugiū, profecto ab eo sum-
 pta fuisset imago. Quid simile usquam de cælibatu le-
 gis in arcanis literis? Honorandum connubium, & tho-
 rus immaculatus prædicat, coelibatus ne nominat qui
 dem. Iam uero Mosaica lex sterile coiugium execratur,
 atq; ob id à communib; aris quosdam submotos legi-
 mus. Quamobrem tandem? nempe ideo, quod tanq;
 inutiles, & sibi duntaxat uiuentes, populum nulla sobo-
 le augerent. Quod si lex damnat sterile matrimonium,
 cœlibes multo amplius damnavit. Si natura pœnā nō
 effugit

Comiugui

Galbe

D. ERASMI ROTEROD. DECLAMATIO

effugit, ne uoluntas quidem effugiet. Si damnatur quo-
rum uoluntati natura defuit, quid commerentur ij, qui
ne operam quidem dederant, ne steriles essent?

Luis colui Hebraeorum leges hoc honoris habebant matrimo-
niū, ut qui sponsam duxisset, codem anno non cogere,
tur in bellum exire. Periclitatur ciuitas, nisi sint qui eam
armis tueantur. At certū exitium est, nisi sint qui conia-
gij beneficio iuuentutem, semper mortalitate deficien-
tem sufficient. Quia & Rhomanæ leges eos qui cælibes
essent, damno etiam mulctabant, à reipublicæ muneri-
bus sedudebant. At qui liberis rempublicam auxissent,
eis tanquam benemeritis præmiam è publico statue-
bant. Argumento est ius trium liberorum, ne catena per-
sequear. Lycurgus leges tulit, ut qui uxores non duceret-
αι & æstate arcerentur à ludis ac spectaculis, hyeme uer-
to nudi forum circuitent, sc̄c̄q̄ execrati iusta pati diceret,
quod legibus non paruissent.

Iam uis scire quantum matrimonio tribuerit antiqui-
tas, uiolati matrimonij poenam perpende. Græci quo-
dam uiolatum matrimonij ius, decenni bello vindican-
dum censuerunt. Ad hæc non Rhomanis modo, uer-
tumetiam & Hebrais, & Barbaricis legibus, adulterii
poena capitalis statuebatur. Furēm quadrupli pena ab-
soluebat, adulterij scelus securis expiabat. Apud He-
braeos autem populi manibus lapidabatur, qui id uiol-
asset, sine quo populus non esset. Nec hoc contenta
legum

uiolatum
Matrimonij
Ius

legum severitas, illud etiam permisit, deprehensum adulterum sine iudicio, sine legibus confodere, nimisrum id donans dolori maritali, quod grauate coededit uim a capite propellenti, quasi ledat atrocius, qui coniugem adimat, quam qui uitam. Profecto sanctissimam quandam rem coniugium uideri necesse est, quod uiolatum humano sanguine sit expiandum, cuius poena nec leges, nec iudice expectare cogitur, quod ius nec in parricidio est.

Sed quid de scriptis legibus agimus? Naturae haec lex est, non in tabulis æreis exarata, sed animis nostris penitus insita, cui qui non paret, nech homo quidem sit existimandus, nèdum bonus ciuis. Nam si, ut Stoici homines acutissimi disputant, recte uiuere, est naturæ duictum sequi, quid tam naturæ consentaneum, quam matrimonium? Nihil enim tam à natura, non hominibus modo, uerum etiam reliquo animantium generi insitum est, quam ut suam quodque speciem ab interitu vindicet, & propagatione posteritatis, tanquam immortalē efficiat. Quod sine coniugali coniunctione fieri non posse quis ignoret? Turpisimum autem uidetur, muta per cora naturæ parere legibus. Homines Gigantium more naturæ bellum indicere. Cuius opus, si oculis haud cœtiuentibus inspiciamus, intelligemus in omni rerum genere coniugij speciem quandam inesse uoluisse. Omitto enim iam de arboribus, in quibus Plinio autore certissimo, adeo manifesto sexus discrimine coniugiū in-

B uenitur

Dolor

Marita

Naturæ
Lex

Stoici;

Recte uiuere.

Bruta ani-
mantia.

C, u

Opus Naturæ

Arbores.

Coniugalis societas

io D. ERASMI ROTEROD. DECLAMATIO

*omnium in
arboribus*
Occupatio uenitur, ut nisi marita arbor in foeminas circumstantes
 ramis incumbat, tanquam concubitu, haec planè steriles
 mansuræ sint. Taceo de gemmis, in quibus sexum in-
 ueniri scripsit idem autor, at non solus. Nonne ita res
cunctas vinculis quibusdam compexuit, ut aliæ alijs ege-
 re videantur. Quid coelum perpetuo motu uerabile,
 nonne dum tellurem omnium parentem subiectam,
 uario rerum genere fecundat, uelut infuso semine, ma-
 riti fungitur officio? Sed singula percurrere nimis lon-
 gum arbitror. Quorsum autem haec spectant? eò uide-
 licet, ut intelligamus coniugali societate & constare, &
contineri omnia, sine ea dissolui, interire, collabi cuncta.
Fabula, &
**eius expo-
 sitio.** Fingunt ueteres illi ac sapientissimi poëtæ, quibus stu-
 dium fuit philosophiae præcepta fabularum inuolucris
 tegere; Gigantes anguipedes terræ filios, extractis in
 coelum montibus bellum superis intulisse. Quid haec
 sibi uult fabula? Nemirum immanes quosdam ac feros
 homines & obscuros à coniugali concordia uehemem-
 ter abhoruisse, eoque fulmine præcipitatos, hoc est, fun-
 ditus interisse, cum id uitarent, quo solo constat huma-
 ni generis incolumenta. At iudicem Orpheum poëtam
 ac citharoedum saxa durissima cantu mouisse comine-
 morant. Quid significantes? Nempe virum & sapien-
 tem & facundum, homines faxeos & ferarū ritu uiuen-
 tes, à uago concubitu prohibuisse, atque ad matrimonij
 sanctissimas leges adduxisse. Apparet igitur qui con-
 nubij

*Ex hora.
no?*

Sapientess Poëte
 Digitized by Google

nubij amore non tangitur, eum non hominem, sed sa-
xum uideri, hostem naturæ, numini rebellem, suapte-
stulticia sibi perniciem accersere.

Age uero quandoquidem in fabulas minime fabulo-
sas incidimus, idem Orpheus, cum apud inferos Plu-
tonem ipsum manesq; permouit, ut Euridicen suam li-
ceat abducere, Quid aliud poëtas cogitasse putamus,
quam ut nobis coniugalem amorem commendarent,
qui apud inferos quoque sanctus ac religiosus habere-
tur? Eodem pertinet quod antiquitas coniugio Iouem
Gamelium præfecerit, Iunonem pronubam, Lucinam
quæ parturientibus adesset, Superstitione quidem er-
rans in deorum nominibus, at non errans in hoc quod
matrimonium rem sacram ac dignam quæ dñs curæ sit,
iudicarit. Diuersi quidem apud diuersos populos ac na-
tiones, ritus legesque fuere. Nulla unquam gens tam
fuit barbara, tam ab humanitate omni aliena, apud
quam coniugi nomen non sanctum, non ueneran-
dum sit habitum. Hoc Thrax, hoc Sarmata, hoc In-
dus, hoc Græcus, hoc Latinus, hoc uel extremus orbis
Anglus, aut si qui sint his quoque semotiores, religio-
sum habuit. Quid ita? quia necesse est omnibus esse com-
mune, quod communis hominum parens inseuit, &
adeo penitus inseuit, ut huius rei sensus non solum ad
turtures & columbos, uerum etiam ad immanissimas

B 2 feras

*Coniugal
amor*

12 D. ERASMI ROTERO D. DECLAMATIO

feras pertingat. Siquidē leones in uxore mites sunt, Pro
catulis dimicant tigrides. Asinos per obstantes ignes
agit prolis tuēdæ pietas. Atq; hoc sanè ius naturæ uo
cant, ut efficacissimum, ita latissime patens. Ut igitur di
ligens cultor non est, qui præsentibus rebus contentus,
arbores adultas satis quidem accurate tractat, cæterum
neq; propagandi, neq; insetendi curam agit, propterea
quod necesse est, paucis annis eos hortos quantumuis
diligēter excultos interire. Ita parum diligens in repub
ciuis censendus, qui præsenti turba contentus, de propa
ganda ciuiū multitudine non cogitat. Nemo igitur un
q; egregius ciuis habitus est, qui non liberis gignendis,
recteq; instituendis operam dederit. Apud Hebreos
& Persas laudi in primis erat, quā plurimas habere uxo
res, tanquam ei patria plurimum deberet, qui eam nu
merosissima sobole locupletasset.

Num tu Abraham ipso sanctior uideri studes? Is pa
ter multarum gétium non esset appellatus, idq; deo au
spice, si uxor is contubernium refugisset. Num tu Ja
cob religiosior haberri queris? Is Rachelis amplexus tā
diuturna seruitute, redimere non dubitauit. Num So
lomone sapientior? At quantum ille uxorum gregem
domi aluit? Num Socrate castior? qui Xantippen fœ
minam etiam morosam domi pertulisse legitur, non tā
ut ille suo more iocabatur, quo domi disceret toleran
tiam, sed ne in naturæ officio claudicasse uideretur. In
tellexit

atunc
Tus

Simile.

Hebræi.
Persæ:

lives
Vxores
braham

acob
olomon
Socrates

tellexit enim vir unus Apollinis oraculo sapiens iudicatus, hac lege se genitum, ad hanc natum, hoc se debere naturae. Nam si recte a veteribus philosophis dictum est, si non temere a nostris Theologis comprobatum, si merito, uelut adagionis uice, ubique decantatum, Nec de
um, neque naturam quicquam frustra facere, cur haec membra
tribuit, cur hos stimulos? hanc gignendi vim addidit? Si coelibatus laudi ducitur? Si quis te magnifico munere donaret, arcu, ueste, aut gladio, indignus accepto uideberis, si uti eo aut noles, aut nescies. Cum cetera omnia tanta ratione sint constituta, haud uerisimile uideri debet, hac una in re natura dormitasse. Nec audio Cōfutatio.
 qui mihi dicat foedam illam prurigenē & Veneris stimulos non a natura, sed peccato profectam. Quid tam dissimile ueri? Quasi uero matrimonium, cuius munus sine his stimulis peragi nequit, non culpam praecesserit. Iam in ceteris animantibus unde illi stimuli? an a natura, an peccato? Mirum ni a natura. Postremo nos imaginatione foedum reddimus, quod suapte natura pulchrum ac sanctum est. Alioqui si res non opinione uulgari, sed ipsa natura uelimus expendere, qui minus foedum
brutorum animantium more, edere, mandere, cōcoquere,
excernere, dormire, quam licita permissemus Venere uti?

At uirtuti potius quam naturae parentū, perinde qua Cōfutatio.
 si uirtus sit ulla discenda, quae cum natura pugnet, unde nisi proficiatur, ne esse quidem poterit, quae cultu &

B 3 disciplina

*Symul
no frust
dat*

*Luc
et
per
Ven*

14 D. ERASMI ROTEROD. DECLAMATIO

*lucy aposto
licij?*

*pos foly
ux sine con
ugij munere*

*Dux serua
rum coniugium*

Onachs Cr Sacerdotes in Essenorum

Cōfutatio. disciplina pficiat. Sed Apostolorū te institutū delectat, qui & ipsi cōelibatū sunt securi, & alios ad id uitæ genus sunt cohortati. Imitent̄ sanè apostolos uiri apostolici, quorū cū sit muneris & docere & instituere plebem, nā queunt simul & gregi & uxori satissacere. Quāc̄ & apostolis uxores fuisse constat. Episcopis cōlibatum concedamus. Quid tu apostolicum institutum sequeris: ab apostolico munere longe alienissimus, homo nimirum & prophanus & priuatus. Illis hoc ueniæ datum est, ut uacent à coniugij munere, quo magis uacet copiosiorēm prolem Christo gignere. Sit istud sacerdotum ac monachorum priuilegium, quos apparet in Essenorum institutum successisse. Tui status alia ratio est. At ipse Christus inquires, beatos pronunciauit, qui sese castrarūt ob regnum dei. Non reiō autoritatem, sed sententiam interpretor. Primum arbitror hoc Christi dogma, ad ea tempora potissimum pertinere, quibus oportebat ab omnibus mundi negocijs quam maxime expeditū esse. Cursitandū erat per omnes terras, imminebat undic̄ persecutor. Nunc is est rerum ac temporum status, ut nūsc̄ reperias minus inquinatam morum integritatem, quam apud coniugatos. Exaggerent quātum libet suum institutum monachorum ac uirginum examina, iactent quantum uolent ceremonias, cultusq; suos, quibus potissimum inter ceteros eminent, sanctissimum uitæ genus est, pure castēq; seruatum coniugium.

Præterea

Castrations Titulus prætexentes

DE LA V D E M A T R I M O N I I

Præterea non is fese castrat, qui uiuit coelegs, sed qui castrate, sancteque colit coniugij munus. Atque utinam uere castrati sint, quicunque suis uitij magnificum castrationis prætexunt titulum, sub umbra castitatis turpius libidinantes. Neque enim mei pudoris esse puto, commorare, in quæ dedecora sepe prolabantur, qui naturæ repugnant. Postremo ne precipit quidem Christus ulli cælibatum, at idem diuortium palam interdictum. Mihi sanè uidetur, non pessime consulturus rebus ac moribus hominum, qui sacerdotibus quoque ac monachis, si res ita ferat, ius indulgeat coniugij. Sed diuina quædam res est, angelica res est uirginitas, at humana quædam res est coniugium. Ego nunc homo loquor homini. Laudada quidem res est uirginitas, at ita si non hæc laus ad quæ plurimos transferatur. Quam si uulgo usurpare homines incipient, quid uirginitate dici, cogitariue possit exitialius? Tum si in cæteris maxime laudem mereatur uirginitas, in te certe reprehensione carere non potest, per quem stabit, quo minus optimum illud genus & immortalitate cum primis dignum obliteretur. Postremo minimum abest, à uirginitatis laude, qui ius illatum coniugij seruat, qui uxorem gignendæ proli, non libidini habet. Si frater fratri sine liberis defuncti semen excitare iubetur, tu uniuersi tui generis spem interire sines: præsertim cum ad te unum reciderit: Neque uero me clam est, magnis uoluminibus priscorum patrum

Conclusio

Ex le. Mo. faica.

Ruy ses
Castree
* *

Nature
Pugnare

Gignendæ proli non libet

Hieronymus patrum decantatas uirginitatis laudes, quorum Hieronymus adeo miratur eam, ut non multum absit à contumelia matrimonij, & ab episcopis orthodoxis ad palindiam inuitaretur. Verum donetur hic ardor illis temporibus. Nunc optarim, ut isti qui passim sine delectu, ad cælibatum ac uirginitatem adhortantur astatem, quæ sibi nondum est nota, hoc operæ collocarent in describenda imagine casti puriç matrimonij. Atq; his ipsis quibus tantopere placet uirginitas, non displicet bellum aduersus Turcarum gentem, qui numero tot partibus nos superant, quorum si rectum est iudicium, consequetur, ut in primis rectum & honestum habeatur, pro uirili libetris gignendis operam dare, & iuuentutem in belli usum sufficere. Nisi forte bombardas, tela, naues, ad hoc bellum apparandas putant, uiris opus esse nō putant. Idē probant ut Ethnicorum parentes ferro trucidemus, quod liceat filios etiam inscientes baptizare. id si uerum est, quanto mitius est idem efficere coniugiorum officio.

Epilogus superiorū argumen Quare si quid honestum, si pietas, si religio, si officium, si uirtus te mouet, cur ab eo abhorres, quod deus instituit, natura sanxit, ratio suadet, diuinæ pariter & humanae literæ laudant, leges iubent, omnium gentium consensus approbat, ad quod optimi cuiuscq; exēplum adhortatur? Quod si pleræcq; res etiam acerbæ uiro bono sunt expetendæ, non alio nomine, quam quod honestæ sunt, matrimonij profecto multo maxime expetendū, de quo

*Adhortatur etas ad Virginitatem
nondum sibi notata;*

DE LAVDE MATRIMONII.

17.

de quo quis dubitare possit, plusne habeat honestatis, an uoluptatis. Quid enim dulcius, quam cum ea uiuere Rationes. cum qua sis non benevolentiae modo, uerum etiam cor
porum mutua quadam communione arctissime copu-
latus: Si magiam quandam animi delectationem ex
reliquorum necessiorum benevolentia capimus, quam
dulce in primis sit habere, qui cum animi tui secretos af-
fectus communices, qui cum perinde ut tecum loquaris,
cuius fidei te tuto committas, qui tuas fortunas suas esse
ducat, quid tu credis habere felicitatis mariti uxorisque
coniunctionem, qua nulla possit in rerum natura inue-
niri, neque maior neque firmior: Cum ceteris enim amicis
animorum duntaxat benevolentia coniungimur, cum
uxore & summa charitate, & corporum permutatione,
& sacramenti foedere, & fortunarum omnium societate
copulamur. Præterea in ceteris amicitijs quanta simu-
latio, quanta perfidia, saepè nō quos nostri amantissimos
existimauimus, sicut hyrundines exacta æstate deuo-
lant, ita fortuna reflante deficiunt. Non nunquam recen-
tior amicus ueterem ejicit. Paucos audiūimus, quorum
fides usque ad uitæ finem constiterit. Vxoria charitas nō
perfidia corrumpitur, nulla simulatione obscurat, nulla
rerum mutatione conuellitur, denique sola morte, imò ne
morte quidem distrahitur. Illa parentum, illa sororum,
illa fratrum pietatem, tui amore contemnit, te unum
respicit, ex te pendet, tecum emori cupiat. Res est: habes

C quæ

* * *
 Coniugij
 Bona
 Confirmations.
 huius
 me mor
 ame /

quæ tueātur, habes quæ augeat. Non est : habes quæ quærat. Si res secundæ sint, duplicatur felicitas, si aduersæ, erit quæ te consoletur, quæ assideat, quæ inseruiat, quæ tuum malum suum esse cupiat. An tu uoluptatem ullam cum hac tanta coniunctione conferendam censes? Si domi agis, adest quæ solitudinis tedium depellat. Si foris, est quæ discedentem osculo prosequatur, absentem desyderet, redeuntem læta excipiat. Dulcis iuuentæ tuæ sodalis, gratum senectutis solacium. Natura homini quidem dulcis est uel quævis societas, quippe quem ad benevolentiam atque amicitiam genuit. Hæc igitur quomodo non erit dulcissima, in qua nihil non commune est: Contra autem si feras quoque soliditatem horrere, societate delectari uideremus, mea sententia ne homo quidem sit existimandus, qui ab hac societate omnium & honestissima & iucundissima abhorreat. Quid enim eo homine odiosius: qui tanquam sibi unius natus, sibi uiuat: sibi quærat, sibi parcat, sibi sumptum faciat, neminem amet, ametur à nemine. An non istiusmodi portentum dignum censembitur, quod cum Timone illo ex uniuerso hominum contubernio in medium mare projiciatur? Neque hic ausim illas tibi uoluptates proponere, quibus cum natura nihil uoluerit esse homini dulcius, nescio tamen quo pacto à magnis ingenijis dissimulantur potius, quam cōtemnuntur. Quanquam quis adeo seuero, ne dicam stupido, sit natus ingenio, qui eiulmodi

*O munera
Coniugalis*

Societas.

Ferae.

*Timon
Misanthro
pos.*

qui eiusmodi uoluptatum genere non capiatur, præser-
tim si citra numinis aut hominis offendam, citra famæ
detrimentum possit contingere? Evidem eum non
hominem, sed planè saxum dixerim. Etiam si minima
bonorum, quæ habet coniugium pars est, ea corporum
uoluptas. Sed facte istam ut viro indignam contemne-
re, quanquam nec viri quidem uocabulum sine his me-
remur. Ponantur si uis inter extrema coniugij com-
moda. Iam quid casto amore esse potest amabilius?
Imò quid sanctius atque honestius? Accrescit interim
dulcis affinium turba. Duplicatur parentum, fratribus,
sororum, nepotum numerus.

Natura enim unam duntaxat matrem, unum patrem
tribuere potest. Coniugio pater alter, altera mater ac-
cedit, qui te, ut cui sua uiscera commiserint, singulati
pietate non prosequi non possunt. Iam uero quan-
ti illud aestimabis, ubi pulcherrima coniunx pulchra fa-
ciet te prole parentem? Vbi quis tibi parvulus aula lu-
serit Aeneas? qui tuos, tuaque coniugis uultus refe-
rat, qui te blanda balbutie patrem appellitet. Iam ac-
cesserit coniugali charitati uinculum adamantium,
quod ne mors quidem ipsa queat abrumpere.

Felices (inquit Flaccus noster) ter & amplius, quos
irrupta tenet copula. Nec malis diuulso queremonijs.
Suprema citius soluet amor die. Habes qui senectutem
tuam oblectent, qui oculos claudant; qui iusta persol-
C z uant

*Virg
Vocabulu*

*Parvulus
aeneas*

*Irrupta
copula*

Repubescmus in ubexis

20 D. ERASMI ROTEROD. DECLAMATIO

uānt, in quibus renatus uidearis, quibus superstribus
tu ne occidisse quidem puteris. Non abeunt ad alienos
hāredes, quæ tibi parasti. Ita tanç omnibus perfun-
cto, ne mors quidē ipsa acerba uideri poterit. Omni-
enectus bus uelimus nolimus senectus imminent. Hac ratione
naturā prospexit, ut in liberis ac nepotibus repubesca-
mus. Quis enim grauiter ferat senectutem, ubi suos uul-
tus quos adolescens gessit, in filio conspexerit? Mors
omnibus parata est. At hac una uia uelut immortalita-
tem quandam meditatur naturæ prouidentia, dum sic
aliud ex alio propagat, ut ueluti cum planta arbore ex-
cisa repullulat, nec interisse uideat, qui prole relicta mo-
ritur. At minime me fugit, quid inter hæc obmurmures.

Refutatio
incōmodo
• rū matri/
monij.

Beata res est coniugium, si omnia secunda eueniant, sed
quid si morosa contingat uxor? Quid si impudica?
Quid si liberi impij proueniant? Occurrent animo tuo
exempla eorum, quibus coniugium exitium attulerit.
Exaggera quantum potes, sed tamen hominum ista ui-
tia fuerint, non coniugij. Crede mihi non solet nisi ma-
lis maritis mala uxor contingere. Adde quod tibi in ma-
nu est, ut bonam eligas. Quid si corrumpatur? A malo-
quidē marito uxor bona corrumphi potest, à bono mala
corrigi cōsueuit. Falsò uxores accusamus. Nemo, si quid
mihi credis, unq; nisi suo uitio improbam uxorem ha-
buit. Iam ex bonis parentibus, fermè similes nascuntur
liberi. Quanquam & hi utcunq; nati, ferè tales euadūt,
quales

Nemo, msj suo Vito improbā
habet uxorem

quales illos finxeris institutione. Iam uero nō est quod zelotypiam metuas. Iste stulte amantium morbus est. Castus ac legitimus amor zelotypiam nefcit. Quid tibi tragœdiæ in mentem ueniunt? Hæc maritum adultera securi percussit, hæc ueneno sustulit, illa morum odio ad mortem adegit. Cur non potius Tiberij Gracchi Cornelia succurrat? Cur non Alcestis non optimi mariti cōiunx optima? Cur non occurrit uel Julia Pompej? uel Catonis Portia? Cur non æternō nomine digna Arthesmisia? Cur non Hypsicratea Mithridatis Pontici regis uxor? Cur non Tercia Aemilia comitas in mentem uenit? Cur non Turia fides? Cur non Lucretia, Lentulaque succurrat? Cur non Arria illa à Plinio celebrata? Cur non innumeræ aliae? quarū & pudicitia, & fides in maritos, ne morte quidē potuit immutari. Rara, inquis, ausis in terris mulier proba. Et tu rara uxore dignū te *
inge. Mulier, inquit sapiens ille, bona, pars bona. Au-
de tuis moribus dignam sperare. Plurimum in hoc si-
tum est, quam deligas, quomodo fingas, qualem ipse te
illi præbeas. Sed dulcius est, inquieris, libertas. Quisquis
uxorem accipit, compedes accipit, quas sola mors pos-
sit excutere. Quid autem dulce esse homini soli possit?
Si dulcis est libertas, sociam asciscendam censeo, qua-
cum bonum istud tibi commune esse uelis. Quāquam
quid ista seruitute liberius? ubi ita uterque alteri ob-
noxius est, ut neuter manumitti uelit? Astrictus es ei,

C 3 quem

*Zeloty
pia.**Cornel
Alcesti
Julia
portia
Arthes
Hypsicra
Aemilia
Turia
Lucretia
Lentula
Arria.**Libera
Sexiutus*

Vmny Vng sua Incomoda

22 D. ERASMI ROTEROD: DECLAMATIO.

quem in amicitiam recipis. At hic nemo libertatem ademptam clamitat. At uereris ne liberis morte absuntis, orbus in luctum incidas. Si orbitatem times, ob id ipsum ducenda uxor est, quæ sola hoc præstare potest. ne simus orbi. Sed quid tu tam diligenter, imò anxie, omnia matrimonij incommoda disquiris? Quasi coelbatus nihil habeat incommodi? Quasi uero ulla sit uita mortalium, quæ non sit omnibus fortunæ subiecta casibus. E uita migret oportet, qui nihil incommodi ferre uelit. Quod si ad coelestem illam uitā respicias, mors hæc hominum uita est, haud uita dicenda. Sin intra humana conditionem animum contineas, nihil est coniugali uita, neq; tutius, neq; tranquillius, neq; iucundius, neq; amabilius, neq; felicius. Sed quid nos de honesto ac iucundo disputamus, cum nō utilitas modo sua deat, uerum etiam necessitas ad coniugium impellat? Tolle matrimonij, per paucis annis uniuersum hominum genus funditus intereat necesse est. Xerzen illum Persarum regem cum ex ædito loco ingentem illam hominum multitudinem intueretur, lachrymas non tenuisse dicunt, quod ex tantis hominum milibus, post annos sexaginta, nullus omnino superfuturus esset. Cur quod ille de suis copijs intellexit, non etiam de uniuerso hominum genere perspicimus? Sublato coniugio, quotusquisq; ex tot regionibus, prouincijs, regnijs, uribus, cetibus, post centum annos supererit? Eamus nunc & coelibatū

Vxor

o nūgalis

Vita. Ab utili,
ac necessa-
rio:

Xenses

Cœlibatus aeterna nostro generi

DE LAVDE MATRIMONII.

23

clade adfe

& cœlibatum miremur, qui æternâ sit generi nostro da, dem allatutus. Quæ pestis, aut lues à superis, aut inferis immitti possit nocentior? Quid ab ullo diluvio timeri possit acerbius? Quid tristius expectetur, etiam si Phœnix thonteum redeat incendium? At ex huiusmodi quidem tempestatibus multa relinquunt solent in columnia, ex cœlibatu nihil reliqui fieri potest. Videmus quantum morsorum agmen, quot casuum discrimina noctes, diesque hominum paucitati insidentur. Quot pestis absument, quot absorbet mare, quot Mauors abripit. Taceo enim de quotidianis mortibus. Circuulat undique mors, ruit rapit, properat quantum potest genus nostrum extingue re, & nos cœlibatum miramur, coniugium fugimus? Ni si forte placet Essenorum institutum, aut Dulopolitarum, quorum gentē facinorosorum nunquam deficiens numerositas propagat. Num expectamus, ut Iuppiter aliquis nos eodem munere donet, quod apibus tribuisse dicitur, ut sine cœcubitu fetificemus, & posteritatis semina è flosculis ore legamus? An uero postulamus, ut sicut è Ioue ex rebro Mineruam prognatam poëtæ fabulantur, ita nobis è capite liberi exiliant? An denique ut iuxta veterum fabulas, è terra, è axis projectis, è duris arborum truncis homines producantur. È terræ gremio permulta sine nostro cultu enascuntur. Plantulae sub umbra matris saepe pullulascent, at homini hanc unam propagandiam natura esse uoluit, ut mutua mariti, uxorisque opera

Facinorosorum Numerositas

*Hominum
Paucitas*

Propaganda hominis

opera mortalium genus ab interitu vindicaretur, quod si fugiant tuo exemplo mortales, ne ista quidem, quæ tu miraris, esse poterunt. Cælibatum miraris, suspicis uirginitatem? At nec cælibes erunt, nec uirgines, si coniugij usum sustuleris. Cur igitur prælata est uirginitas? cur honorata, si exitium adfert mortalibus? Laudata est, sed pro tempore, sed in paucis. Voluit enim deus hominibus cælestis illius uitæ tanquam imaginem quanquam & simulachrum ostendi, ubi neq; nubent ullæ, neq; nuptum dabunt ulli. Sed ad exemplum paucitas idonea est, multitudo inutilis. Ut enim non omnes agri quanquam feraces, ad usum uitæ seruntur, sed pars negligitur, pars oculis pascendis colitur. At patitur hoc ipsa rerum copia, in tanta aruorum amplitudine, exiguum partem sterilem relinqui. Verum si nulli serantur, quis non uideat nobis ad glandes fore redeundum? Ita cælibatus in tanta hominū multitudine, in paucis quidem laudem habet, in omnibus summam reprehensionem habitura. Iam si maxime in alijs sit uirtutis nomen habitura uirginitas, in te certe uitiosa fuerit. Cæteri enim puritati studuisse uidebuntur, tu generis parricida iudicaberis, quod cum honesto coniugio propagare potueris, turpi cælibatu passus sis interire. Liceat è numero sa sobole uirginem deo consecrare. Rustici frugum primicias superis immolant, non uniuersum prouentum, at te unum stirpis tuæ reliquias esse memineris oportet.

Nihil

Paucitas Idonea ad Exemplum
Multitudo Inutilis

Nihil autem refert utrum occidas, an seruare recuses,
 qui à te uno seruari & poterat, & facile poterat. At soro
 ris exemplum te ad cælibatum adhortatur. At ista uel Rhetorum
 una re potissimum debebas à cælibatu deterri. Gene- argumētū.
 ris enim spem, quæ prius utrisq; erat cōmuniſ, nunc to-
 tam ad te unum reuolutam intelligis. Detur hæc uenia
 sexui, detur ætati, puella dolore uicta peccauit, stultarū
 muliercularum, aut stultorum monachorum impulsu
 sese præcipitem dedit. Tu maior natu uirum te esse me
 mineris necesse est. Illa maioribus suis commori uoluit,
 tu ne moriantur operam dabis. Soror subduxit sese of-
 ficio, tu duorum tibi partes obeundas esse cogita. Non Exemplū
 dubitarunt filiæ Loth, cum patre temulento rem habe- cū collatio
 ne, satius esse iudicantes nefario etiam incestu generi cō
 sulere, q; pati interire. Tu matrimonio honesto, sacerdo, ne.
 pudico, sine offensa, summa cum uoluptate, non consu-
 les tuo generi alioquin intermorituro? Quare sinamus
 eos Hippolyti institutum imitari, sectentur cælibatum,
 uel qui mariti fieri possunt, patres non possunt, uel quo
 rum tenuitas libertis educandis non suppeditat, uel quo
 rum genus aliorū opera possit propagari, aut certe eius
 modi est, ut magis Reip. conduceat intermori q; propa-
 gari. Tu uero cum teste Medico uiro neq; imperito, &
 minime mendaci, magnam posteritatem promittere ui-
 dearis. Patrimonium habeas amplissimnm, genus aut
 cū optimum, tum clarissimū, ita ut obliterari sine ne-

D phario

phario scelere,magnóq; Reip.detrimento non possit.
 Tum adsit áetas integra,nec desit forma.Offeratur ue-
 ro coniunx puella,qua necq; integriorem,necq; illustrio-
 rem ullam uiderunt ciues tui, pudica,modesta, pia, fa-
 cie diuina,cum dote amplissima.Cum rogent amici, la-
 chrymentur propinquí,instent affines, patria flagitet,
ipsi maiorum tuorum cineres è tumulis idipsum te ob-
testentur,tu tamen adhuc contaris,adhuc cœlibatū co-
gitas:Si qua res parum honesta abs te peteretur,si qua
difficilis,tamen uel tuorū uota,uel generis charitas ani-
mum tuum expugnare debuerat. Quanto æquius est
id amicorum lachrymas,patriæ pietatem , maiorū
charitatem abs te obtainere , ad quod te diuinæ
pariter & humanæ leges hortatur, natura

* instigat,ratio ducit,honestas allicit,tot
cōmoda inuitant,necessitas etiam
ipsa cogit.Sed iam argumēto
rum plus satis.Cōfido te iādu
dū me monitore senten-
tiā mutasse, animum
que ad salubriora
cōsilia appulisse.
 Bene Vale.

P I N I S.

Eras.

ERASMVS ROTERODAMVS D. HENRI

CO AFINIO LYRANO INSIGNI

MEDICO S. D.

Vper dum bibliothecam recenseo
doctissime Afini , uenit in manus
oratio quædam olim mihi nihil non
experiens, in laudem artis medicæ de-
clamata, continuo uisum est oratione
non optimam optimo dicare medi-
co, ut uel tui nominis lenocinio studiosorum centurijs
commendetur. Erit hoc interim mei in te animi qua-
lecumque documentum, dum dabitur
aliud nostra necessitudine digni-
us. Bene Vale. Louanijs, ter
tio Id. Martias. AN.

M. D. XVIII.

D 2

DECLAMATIO

EIVSDEM IN LAVDEM ARTIS MEDICAE.

Attention.

VO sacerdos est ars medici-
næ, meditatis & elaborati-
orationibus. hoc ex loco,
apud plerosque uestrū præ-
dicata, idcꝝ à uiris singulari-
facundia præditis, audito-
res celeberrimi, hoc mihi sa-
nè min⁹ est fiducia, me uel
tāræ rei, uel auriū uestrarū

expectationi satisfacturum. Neqꝫ enim rem prop̄e diui-
nam, nostra facile assequet infantia, neqꝫ vulgaris ora-
tio de re toties audita, tedium possit effugere. Verum
tamen ne salutari maiorum instituto, uidear deesse, qui
solēni encomio iuuentutis animos ad hui⁹ præclaræ scie-
tiæ studium, admirationem, amorem, excitandos, accé-
dendos, inflāmandos cꝝ censuerunt, experiar & ipse p
mea uirili (Siquidē me dicentē adiutabit uestra tū attē

Propositio tio, tū humanitas, fauore cādido psequētes, quē ad hoc
muneris uestra adegit autoritas) medicæ facultatis di-
gnitatem, autoritatem, usum, necessitatem, non dicam.
explicare, quod prorsus infiniti fuerit negocij, sed sum-
matim.

matim modo perstringere, ac ueluti confertissimas locu-
pletissimæ cuiuspiam reginæ opes, per transennam, ut
aiunt, studiosorum exhibere conspectibus. Cuius qui-
dē ea uel præcipua laus est. Primum quod nullis omni-
no præconijs indiget, ipsa abunde per se uel utilitate,
uel necessitate commendata mortalibus. Deinde quod
toties iam à tam prædaris ingenij prædicata, semper
tamen nouam laudum suarum materiam, ingenij etiā
parum fœcundis ex se fuppeditat, ut nihil necesse sit,
eam uulgato more inuidiosis illis contentionibus, non
sine ceterarum disciplinarum contumelia depredicare.
Quid illud magis metuendum, ne domesticas illius do-
tes, ne germanam ac nativam amplitudinem, ne mai-
statem humana conditione maiorem, mortalis oratio-
non assequatur. Tantum abest, ut uel aliena contume-
lia, uel asciticj Rhetorum fucis, aut amplificationum
præstigijs sit attollenda. Mediocrium est formarū, de-
formiorum comparatione aut cultus lenocinijs cōmen-
dari. Res per se uere cō prædaras, satis est uel nudas ocu-
lis ostēdisse, Iam primum enim (ut ad rem festinemus)
reliquæ artes, quoniam nulla non magnam aliquam
uitæ commoditatem attulit, summo quidem in precio
fuere. Verum medicinæ quondam tam admirabilis fuit,
humano generi inuētio, tam dulcis experientia, ut eius
autores, aut planè pro dijs habiti sint, uelut Apollo, &
huius filius Aesculapius, imò (quod ait Plinius) singula

Laudandi
ratio p cō
paratione.

γνῶμη.

Dignitas
& autori-
tas medi-
ci-
nae.
Inuētio ar-
tis.

D 3 quosdam

quosdam inuenta deorum numero addiderunt, aut certe diuinis honoribus digni sint existimati, uelut Asdepiades, quem Illyrici numinis instar receptum, Herculius

Torquet exemplum
in suū com-
modum.

A difficultate.

in honoribus æquarunt. Non equidem probo quod fecit antiquitas, affectum sanè ac iudicium laudo, quippe quæ recte & senserit & declararit, docto fidōq; medico nullum satis dignū premium persolui posse. Etenim si.

quis secum reputet, quām multiplex in corporibus humanis diuersitas, quanta ex ætatis, sexu, regionibus, cœlo, educatione, studijs, usu uarietas, quām infinita in tot milibus herbarum (ne quid interim dicam de cæteris remedijs) quæ alibi alia nascuntur discrimina. Tum quot sint morborum genera, quæ trecenta nominatim fuisse prorita scribit Plinius, exceptis generū partibus, quarum omniū quām nullus sit numerus, facile perperdet, qui tantum norit quot formas in se febris uocabulum complectatur, ut ex uno cætera æstimētur, exceptis his, qui cotidie noui accrescunt, neq; secus accrescunt, q;

Longū h̄y si de composito cū arte nostra bellū suscepisse uideant, perbaton. Exceptis uenenorū plus mille periculis, quorum quot species sunt tot sunt mortis genera, totidem remediorū differentias flagitantia. Exceptis casibus cotidianis, lapsuum, ruinarū, ruptionū, adustionum, luxationū, uulnerum, atque his consimilium, quæ propè cum ipso morborum agmine ex aequo certant. Denique qui cogitet, quanta sit in corporum cœlestium obseruatione difficultas,

difficultas, quæ nisi cognotoris, saepe numero uenenum erit, quod in remedium datur. Ne quid interim com memorem, saepe fallaces morborum notas, siue coloris habitum spectes, siue lotij signa rimeris, siue pulsus harmoniam obserues, uelut hoc agentibus malis, ut hostem medicum fallant, & imponant. Tantum undique se se offundit difficultatum, ut mihi difficile sit oes uel oratione prosequi. Sed ut dicere cœperā, has omnes rerū uarietates studio persequi, obscuritates ingenio assequi, difficultates industria peruincere, ac penetratis ter ræ fibris, excussis undiq; totius naturæ arcanis, ex omnibus herbis, fruticibus, arboribus, animantibus, gémis, ex ipsis deniq; uenenis, cunctis humanæ uitæ malis, efficacia querere remedia, atq; horū oportunū usum, ex tot autoribus, tot disciplinis, immo & ab istis syderibus petete. Hæc, inquā, tam abdita rimari cura, tam ardua uiribus animi adipisci, tā multa memoria cōplete, tam necessaria ad salutem uniuersi mortalium generis in cōmune pferre, nōne prorsus homine maius ac planè diuinum quiddam fuisse uidetur? Absit inuidia uerbis. Liceat id quod uero uerius est ingenue prædicare. Nō me iacto, sed artem ipsam effero. Etenim si dare uitā priū dei munus est, certe datam tueri, iāq; fugientē retinere, deo proximum fateamur oportet. Quanq; ne prius quidē illud, quod nos soli deo ppriū esse uolumus, medicorum arti detraxit antiquitas, ut credula, ita gravissima

Divina
res medici
na.
Laus ab
effectu.

Ars medi
corum &
mortuos
excitare cre
dita est.

tissima. Nam Aesculapij quidem ope Tyndaridam, & post eum complures ab Orco in lucem redisse credidit, Asclepiades hominem exanimatum, elatum, comploratum, quæ ab rogo domum uiuū reduxisse legitur. Xanthus historicus catulum Leonis occisum, præterea & hominem, quē Draco occiderat, uitæ redditum fuisse, posteris prodidit, herba quam halin nominant. Ad hæc Iuba in Africa quandam herba reuocatum ad uitam testis est. Neque uero laborauerim, si sint apud quos hæc fide careant. Certe (quod agimus) admirationem artis, tanto magis implent, quanto magis supra fidem ueri sunt, & immensum esse fateri cogunt, id quod uero super sit. Quanç quantum ad eum attinet, qui uitæ redditur, quid refert, utrum anima denuo in artus relicto diuinitus reponatur, an penitus in corpore sepulta, morbiç uictoris oppressa uiribus, arte curâç medici, suscitetur atque elicatur, iamç certo migratura retineatur? An nō penè paria sunt, mortuum restituere, & mox mortitum seruare? Atqui permultos nominatim recenset Plinius libro historiæ mundanæ septimo, qui iam elati partim in ipso rogo, partim post dies complusculos reuixerint. Miraculum est, quod paucis dedit casus. Et nō magis miradum, quod quotidie multis largitur ars nostra. Etiāsi hanc deo Opt. Max. debemus, cui nihil non debemus, ne quis hæc à me putet arrogantius dicta, c̄tius. Complurium morborū ea uis est, ut certa mors sint

sint, nisi præsens adsit medicus, ueluti stuporis, qui mulieribus potissimum solet accidere, ueluti syncopis profunda, paralysis, apoplexia. Necq; desunt ulli uel seculo, uel genti sua in hanc rem exempla. Hic qui mortem ingruentem arte sua depellit, qui uitam subito oppressam reuocat, nonne ceu numen quoddam dextrum ac propicium semper habedus est? Quot censes homines ante diem sepultos fuisse priusq; medicorū solettia, mortorum tires, & remediorum naturas deprehenderat? Quot hodie mortalium milia uiuunt, ualentq; , qui nati quidem essent, nisi eadem haec ars, & tot nascendi discriminibus remedia, & obstetricandi rationem repertisset? Adeo statim in ipso uitæ limine, & pariens simul & nascens, salutarem medicorum opem, miserabilitate implorat. Horum arti uitam debet, & qui nondū uitam accepit, dum per eam prohibentur aborsus, dum mulieri seminis recipiendi retinēdiq; uis cōfertur, dū pariendo facultas dat. Quod si uere dictū est illud, Deus est iuuare mortalem, profecto mea sententia aut nusq; locum habebit, illud nobile Græcorum adagium, τὸς ἀνθρώπου δαμόνιον, aut in medico fido probōq; locum habebit, qui non iuuat modo, uenometiam seruat. An non igitur ingratiudine ipsa uideatur ingratiior, ac ipse prope uita indignus, qui medicinam alteram secundum deum, uitæ parentem, tutricem, seruaticem, uindictam, non amet, non honoret, non suspiciat, non uenere?

Initiū uitæ
medicis de
betur.

προμήδος

E. tur

Ab utilitate
et perpetua tur: Cuius praesidij nūc ulti nō est opus. Nā reliquis
quidē artibus, nec semp nec oēs egemus. Huius utilita-
te mortalium omnis uita constat. Nam fac abesse mor-
bos, fac omnibus prosperā adesse ualeutidinē, tamē hāc
qui poterim tueri, nīsi medicus ciborū salutariū, ac no-
xiorū discrīmen, nīsi totius uictus, quā Græci dietā uo-
cant, rationē doceat. Graue mortalibus est onus sene-
cta, quā non magis licet effugere, cū mortē ipsam. At
que ea medicorū opera multis contingit, tum serius, tū
multo etiam leuior. Neq; enim fabula est, quīnta, quā
uocant, essentia, senio depulso hominem uelut abiecto
exuio reiuuenescere, cū extēt aliquot huius rei testes.
Totum ho-
minem cu-
rat medicus. Neq; uero corporis tantū quæ uilior hominis pars est,
curā gerit, imò totius hominis curam agit, etiā si Theos
logus ab animo, medicus à corpore sumat initium. Si
quidem propter arctissimam amborum inter se cogni-
tionem & copulam, ut animi uitia redūdant in corpus,
ita uicissim corporis morbi animæ uigorem, aut impe-
diunt, aut etiam extinguūt. Quis æque pertinax suafor,
abstinentiae, sobrietatis, moderadæ iræ, fugiēdæ tristitia,
uitadæ crapulae, amoris abūcieđi, tēperadæ ueneris, atq;
medicus? Quis efficacius suadet ægrotō, ut si uiuere ue-
lit, & salutarē experiri medici opē, prius animū à uitorio
colluuie repurget? Idem q̄ties uel dietetica rōne, uel ope
pharmaceutica bilē atrā minuit, labātes cordis uires refi-
git, cerebri spiritus fulcit, mentis organa purgat, ingeniu-
emendar.

emendat, memoriae domiciliū sarcit, totumq; animi habitum cōmutat in melius, nōne per exteriorē, ut uocant hominē, & interiorē seruat? Qui Phreneticum, Lethargicum, maniacum, syderatū, lymphatū restituit, nonne totū restituit hominē? Theologus efficit ut homines à pitijs resipiscant, at medicus efficit ut sit qui possit resipisci. Frustra ille medicus sit animæ, si iā fugerit anima, qui paratur antidotus. Cum impium hominem subito corripuit paralysis, apoplexia, aut alia quædam præsentanea pestis, quæ uitam prius adimat, quam uacet de causa stiganda cogitare uita, hunc qui restituit, alioquin infelix in suis sceleribus sepeliendum, nonne quodammodo tum corpus, tum animum ab inferis reuocat? In eum certe locum reponit hominem, ut ei iā manu iam sit, si uelit æternam mortem fugere. Quid suadebit lethargico Theologus, qui suadentem non audiat? Quid mouebit phreneticum, nisi medicus prius atrabilis repurgarit? Pietas cæteræq; uirtutes, quibus Christiana constat felicitas, ab animo potissimum pendent, Haud inficior, Cæterum quoniā is corpori illicatus, corporeis organis uelit nolit utitur, sit ut bona pars bonæ mentis à corporis habitu pendeat. Per multos homines infelix corporis temperatura, quam Græci modo κρασί modo σύσκυα uocant, uelut inuitos acreclamantes, ad peccandum pertrahit, dū animus ipsiflor frustra moderatur habens, frustra subdit cal-

Tempera-
turā corpo-
ris emen-
dat medi-
cus.

E 2 caria

caria, sed equum ferocientem, in præcipitium sequi cogitur. Animus uidet, animus audit, sed si oculos occuparit. **A simili.** glaticoma, si aurium meatus crassus humor obsederit, frustra uim suam habet animus. Odit animus, irascitur animus, at uitiosus humor mentis organa obsidens in causa est, utoderis, que amore dignū iudices, irasceris cui

Plato. nolis irasci. Philosophiae sumā in hoc sitā esse fateſt. **Pla-**
to. Si rationi pareat affectus, atq; ad eā rem præcipuus
est adiutor medicus, hoc agens, ut ea pars hominis uigeat
sapiatq; cuius arbitrio geruntur, quæcunq; cū laude
geruntur. Si hominis uocabulo censentur indigni, qui
pecudum ritu rapiuntur cupiditatibus, huius notminis

Principib; maxime necessari⁹ medicus.

maximum sit in singulis ac priuatis, quanto prædarius est
beneficium, cum id præstatur in principe. Nulla fortuna
magis est obnoxia malis huiusmodi, quam felicissi-
moriū regum. Quos autē retum tumultus ciet unius ho-
munculi uitiatum cerebrum? Frustra reclamēt qui sunt
à consilijs, furis ò princeps, ad te redi, ni medicus arte
sua neq; uolenti, neq; sentienti suam mentem reddide-

Ab exem- rit. Si Caligulae fidus adfuisseſſet medicus, non usque ad
plo. pugionum ac uenenorum scrinia in perniciem humani
generis insanifſet. Atq; ob eam sanè causam publica
cōsuetudine receptum est apud omnes orbis nationes,

Honos ha- ne princeps usquām gentiū agat, absq; medicis. Proin-
biruſ me, de cordati principes, nulli unquam arti plus honoris ha-
dicinq. buerunt.

buerunt, quam medicinæ. Quādoquidem Erasistratus (ut reliquos taceam) Aristotelis ex filia nepos, ob Antiochum regem sanatum centum talentis donatus est à Ptolemæo huius filio. Quin & diuinæ literæ iubent me dico suum haberi honorem, nō tantum ob utilitatem, uerū etiam ob necessitatem, ut in cæteros benemeritos ingratitudo sit, in medicum impietas, quippe qui tanque beneficij diuini adiutor, id arte sua tuetur, quod optimum nobis & charissimum largitus est deus, uidelicet uitam. Parentibus nihil non debemus, quod per hos uitæ munus accepisse quodammodo uidemur. Plus sinea sententia debetus medico, cui toties debemus, quod parentibus semel duntaxat debemus, si tamen illis debemus. Pietatem debemus his, qui hostem à ceruicibus depulit, & medico non magis debemus, qui pro nobis seruandis cum tot capitalibus uitæ hostibus quotidie depugnat. Reges ceu deos suspicimus, quia uitæ, necisque ius habere creduntur, qui tamen ut possint occidere, certe uitam non aliter dare possunt, nisi quatenus non eripiunt, quemadmodum seruare dicuntur latrones, si quem non iugulent, nec aliam tamen uitam dare possunt, quam corporis. At quanto propius ad diuinam benignitatem accedit medici beneficium, Hominem iam inferis destinatum, arte, ingenio, cura, fidéque sua, uelut ex ipsis mortis faucibus retrahentis. Alijs in cæbus profuisse sit officium, ceterum in certo corporis

Honora
medicum.

E , animis

animisq; periculo seruasse plusq; pietas est. Adde his quod quicquid in homine magnum est, eruditio, uirtus, naturæ dotes, aut si quid aliud, id omne medicorum arti acceptum feramus oportet, quatenus id seruat, sine quo ne reliqua quidem queant subsistere. Si omnia propter hominem, & hominem ipsum seruat medicus, nimirum omnium nomine gratia debetur medico. Si non uiuit, qui uiuit morbis obnoxius, & uitam salubrem aut reddit aut tuetur medicus, an non conuenit hunc ceu uitæ parentem agnoscere? Si res exoptanda est immortalitas, hanc medicorum industria, quoad licet meditatur, quæ uitam in longum prorogat. Quid enim hic notissima referam exempla, Pythagoram, Chrysippum, Platonem, Catonem Censorium, Antonium, Castorem, cumq; his innumerabiles quorū pleriq; medicinæ obseruatione, uitam ab omni morbo libertā, neq; fatiscente ingenij uigore, neq; concussa memorie soliditate, neq; fractis aut labefactatis sensibus, ultra centesimum annum prorogarunt? An nō istuc est immortalitatis quā speramus, hic iam nunc imaginem quandam exhibere?

Christus non ægrotauit. Christus ipse immortalitatis autor ac uindex unicus corpus assumpsit, mortale quidem illud, sed tamen nullis morbis obnoxium. Crucem non horruit, morbos horreuit. An nō pulcherrimum fuerit, nos principem nostrū in hoc quoq; pro uiribus imitari? Apostolos, quorum nemo ferè non multam uixit ætatem, casos legimus, imperfectos

terfectos legimus, agrotasse non legimus. Quocunq; pa-
cto hoc illis contigit, certe praefat idem ars medicorum, qd;
illis praestitit sua felicitas. Nec enim audiēdos arbitror, qui
nobis non minus indocte, quam impudenter solent illud
obrigere. Virtus in infirmitate perficitur, somniates Paulum. Cōfutatio
lum graui capitatis dolori fuisse obnoxium, cum ille infirmi-
tatem uel animi temptationē, uel quod uero proprius est,
improborum hominū molestam insectationem appellat. Atq; idem ille Paulus, inter apostolicas dotes, donū Donum
curationis recensuit. Iam autem & illud non leui argumen-
to medicinæ gloriam, quod & Cæsararū legum mai-
stas, & pontificiarū autoritas se se ultro medicorum iudi-
cio submittit, uelut in quæstionibus pubertatū, partuū
ac ueneficiorū. Item in quæstionibus aliquot ad matri-
moniū facientibus. O noua dignitas medicinæ. Agitur
de capite hominis, & iudicis sententia pendet ex medici
præiudicio. Summi pontificis pietas, si quid indulget, in
non nullis non aliter indulget, nisi medicorum accedit cal-
culus. Atq; in decretis Rhomanus pontifex, episcopum
eū qui delatus fuerat, tanq; scedo immaniq; morbo ob-
noxius, ex medicæ rei iudicio censet aut amouendū epi-
scopatu, aut suo loco restituendū. Diuus item Augusti-
nus ex medicorū cōfilio fieri iubet qd; faciendū est, etiā si
nolit agrot⁹. Idem honorē medico debitū, hoc est artis &
industriæ præmiū, recte eripi scribit ab eo q detinet, ue-
lit ab iniusto posseſſore, & qd; alienū est mala fide o-
cupante.

cupante. Quin ij quoq; qui cōceptis præcaminiibus, dæmones impios è corporibus humanis exigunt, non raro in consilium adhibent, uelut in his morbis, quām se-cretis rationib; quædam sensuum organa spiritusq; uiciant, & adeo dæmoniacam speciem imitantur, ut ni-si à peritissimis medicis discerni non queant, siue sunt crassiores aliqui dæmones, ut fertur illorum uaria na-tura, qui medicam etiam opem sentiant, siue morbus adeo penitus intimis animi recessibus insidet, ut à corpore uideatur alienus. In cuius rei fidem, dum ex ini-
Exemplū numeris mihi compertum exemplum referto, quæsto ut me patienter audiatis. Panaceum celeberrimi nominis medicum adolescens colui, is me teste quendā restituit, nomine Phlyariū, patria Spoletanum, qui ex uermi-bus in nouum maniaē genus inciderat, ita ut in morbo probe teutonice loqueretur, quod (uti constabat) sanus nuncq; potuerat. Quis imperitus rei medicæ, non hunc dæmoniacum uel deieraslet etiam? At is hominem faci li paratoq; remedio menti reddidit. Redditus sibi, teu-
Deturquet tonice nec loquebat, nec intelligebat. Quod si quis hūc uere dæmoniacum fuisse contendat, ea sanè res uel ma-xime medicorum illustrat artem, cui compertum est, & dæmones impios parere, quemadmodum in restituen-da uita, ita & in exigendis spiritibus diuinæ uirtutis tū ministræ, tum emulæ, Neq; uero deerant, qui factum hoc magicis artibus tribuebat, quoru ego calumniam, arti-

arti nostræ gloriæ laudicèr uerto, per quam ea præstan-
tur, quæ uulgas hominum humanis viribus præstari
posse non credit. Optimo igitur iure, priscis seculis, cum Quibus
nondum sordidi quæstus & spuræ uoluptates uicias culta medi-
sent omnia, medédi ars inter omnes una, diuinis ac sum- cina.

matibus viris, opulentissimis regibus, clarissimis senato-
ribus, præcipue cordi fuit. nec alia mortalium generi gra- Moses.
tior. Siquidem Moses ille magnus, non alia ratione, Moses.
quam artis medicæ, cibos suos distinxisse creditur. Orpheus.
pheus Græcorum uetustissimus, de viribus herbarum
nonnulla prodidisse legitur. Homerus ipse, citra contro- Homerus.
uersiam, unicus ingeniorum fons, plurimus est & in her-
barum commemoratione, & in laude medicorum. Is &
Moly nobis depinxit, herbarum omnium teste Plinio, Moly.
laudatissimam, efficacem aduersus ueneficia, Cuius in-
ventionem Mercurio tribuit, hac Vlyssem suum aduer-
sus Circes pocula præmuniens. Idem nepenthes indi- Nepentes.
cat in conuiuijs adhibendum, quod moerorem tristiciam
discutiat. Porrò Machaonem, Pæonem, Chironem, Machaon.
Podalirium, ut hac arte præstares, sæpicule non sine ho- Pæon.
nore commemorat, quorum arte non solum heroibus,
perum ipsis etiam diis subuentum esse fingit. Illud uide-
licet subindicās, summis etiam principibus medicorum
præsidij opus esse. Atq; horum uitæ medicis in manu
esse, qui in cæteros omneis ius uitæ ac necis habere ui-
dentur. Quid quod idē Poëta, libro Iliados undecimo.
F huius

artis professionem longe pulcherrimo nobilitauit elo-
 gēs γαρ artis professionem longe pulcherrimo nobilitauit elo-
 gēs πολ. gio. cum ait, Vnum medicum pluris habēdum, quām
 λῷ τῶν ceterorum hominum permultos. Rursum alibi, medi-
 cios οὐδεων cum ita notat, ut dicat eum eruditū in omnibus, palam
 testans id quod res est, hanc artem non una, aut altera
 disciplina, sed omnium artium cognitiōe círculoꝝ, tum
 prater exactum ingenium, multo etiam rerum usu con-
 stare. Pythagoras ille Samius, cui diuinitatem quandā
 tribuebat antiquitas, de naturis herbarum nobile uolu-
 men reliquise legitur. Atq; ut Platonem, Aristotelem,
 Theophrastum, Chrysippum, Catonē Césorium, Var-
 ronem præteream, quibus studio fuit, hanc artem suis
 uel studijs, uel negocjjs admiscere, Mithridatē Ponti re/
 gem, non perinde regnum, alioqui locupletissimum, nō
 tam unius & uiginti linguarum miraculū, quā rei medi-
 cæ peritia nobilitauit, uerēq; magnū uitum declarauit,
 qui artis huius cōmētationes, & exemplaria, effectusq;
 in arcā reliquit, ut autor est Plinius. Cuius & hodie
 nobile Theriacæ genus nomine cœlebratur. Nunc ferè
 regium habetur, aleam ludere, uenari, nugas agere. At
 olim populi Rhomani principib; nihil magis erat cu-
 ræ, q; ut ex longinquo nouis importandis herbis, rem
 medicam adiuuarent, neq; populo illi tum orbis domi-
 no non aliud erat munus gratius. Quid quod Christus
 ipse disciplinarum omnium & autor & princeps, se se nō
 iureconsultum, non Rhetorem, non Philosophum, sed
 medicum

Christus
ipse medi-
cus.

mèdicum professus est, dum de se loquens, negat opus esse medico ijs qui bene habeant, dum Samaritanus vulneribus oleum ac uinum infundit, dum sputum terræ mixtum illinit oculis cæci. Quid quod idem, hac potissimum commendatione, cum adhuc orbi esset ignotus, sese paulatim in animos atque affectus hominum insinuauit? Non auro, non imperijs, sed morborum remedij. Quod ille nutu fecit, nempe deus, hoc medicus pro uirili sua, cura imitatut. Neque deest his quoque diuina uis, nimurum medendi uiribus, in hunc usum rebus à deo inditis. Nec alio uiatico magis instruxit Apostolos, mandas, ut hoc protinus officio sibi deuincirent hospitem, medentes, inquit, morbis illorum, & ungentes oleo. Paulus ille magnus dum Timotheo suo modicum uini præscribit usum, ad fulciēdam stomachi imbecillitatē, nonne palam medici partibus utitur? Sed quid hoc mirum in Apostolo, cum Raphaël angelus, Thobiae cæcitati medicans, hinc nomen etiam inuenierit, apud arcanarum rerum studiosos? O coelestem, ueréque factam disciplinam, cuius cognomento diuinæ illæ mentes insigniuntur. Inter mortales alij alias artes uel discunt, uel profitentur, hanc unam oportebat ab omnibus disci, quæ nulli nō est necessaria. Sed ò heu peruersissima hominum iudicia, Nemo nescire sustinet, quis numus legitimus sit, quis adulterinus,

Paulus
medicus;

Raphael.

F 2 ne quid

ne quid fallatur in re uilissima , nec scire studio est , qui
bus modis id qd habet , optimū tueatur . In numismate
nō credit alienis oculis , in negocio uitæ ac sanitatis clau-
sis quod dicitur oculis , sequitur alienū iudicium . Quod
si totius artis absolute cognitio , non potest nisi paucis
contingere , qui totam uitam huic uni studio dedicarūt ;
certe partem eam , quæ ad tuendam ualentinem pertin-
net , non conueniebat quenquam nescire . Etiam si bona
pars difficultatis , non ab ipsa arte , sed ab improborum
medicorū uel inscītia , uel ambitione profiscatur . Sem-
per apud efferas etiam ac barbaras nationes sanctum
A simili . acuenerabile fuit amicitiæ nomen . Atq; is egregius ha-
betur amicus , qui se fortunæ utriusq; comitē sociumq;
præbeat , quod uulgaris amicorū uelut hirundines æsta-
te , rebus secundis adſint , rebus aduersis , quemadmodū
illæ ingruente bruma deuolant . At quanto syncerio
amicus medicus , qui Seleucidum aiuum exemplō , quas
narrant nusquam à Casij montis incolis conspicī , niſi
cum illarum præſidio est opus , aduersus uim locustarū
fruges uastantium , rebus integris ac lætis nusquam ſeſe
Ingerit , in periculis , in his casibus , in quib; uxor ac libe-
ri ſæpe deserunt hominem , uelut in phrenesi , phthiriasi ;
in peste ſolus medicus conſtanter adeſt , & adeſt non
inutili officiō , quemadmodum pleriq; ceterorum , ſed
adeſt opitulaturus , adeſt pro capite perditantis cum
morio dimicans , nonnunquam ſuo quoq; periculo . Et
Seleucides ò plusq;

& plusquam ingratos, qui talis amici officio seruati, iam
 depulso periculo medicum odisse possunt, ac nō potius
 parentis uice colunt acuenerantur. Vulgarem amicūm;
 qui subinde salutat obuiūm, ad coenām rogant, qui la-
 tus claudit, officio pensant, & talem amicum ubi desie-
 sint egere, auersantur & ob hoc ipsum auersant, quod
 intelligant illius officio nullām meritis parem gratiam
 reperi posse. Quod si is optimus vir est, qui maxime
 prodest reipub. ars hæc optimo cuiq; viro discenda est:
 Nam uero si qui sint, qui rerum precia malint utilitate
 questūq; metiri (licet hæc ars diuinior est, q; ut huius A questu.
 modi rationibus sit aestimanda) ne hac quidem parte
 cuiquam aliarum cedit artium. Neque enim ulla magis
 fuit frugifera, & ad rem subito parandam æque præsen-
 tanea. Erasistratus, cuius ante memini, à rege Ptolemeo,
 Critobulus ab Alexandro Magno, præmijs ingentibus
 acuix credendis donati leguntur. Quanquam quod tan-
 dem præmium non exiguum uideatur, repensum serua-
 tori capitis, pro cuius unius salute tot hominum milia
 depugnabant: Quid ego nunc commemorem Caſſios,
 Carpitanos, Aruncios, Albutios, quibus Rhoinæ tum
 apud principem, tum apud populum immodicum que-
 stum fuisse refert Plinius? Quanquam quid nos hæc ex
 priscis æstatibus repetimus, quasi non hodie cuiq; com-
 plures succurrant, quos hæc ars ad Croesi opes euexerit?
 Rhetorica, aut Poëtica nō alit nisi insignem. Musicus ni-
F 3 præcellat.

præcellat, esurit. Iure consulto tenuis prouentus est, ni sit
eximius. Sola medicina quomodo cunctum doctum alit, ac
tuetur. Innumeris disciplinis, infinita rerum cognitione
constat res medica, & tamen frequenter unum aut alterum
remedium alit idiotam. Tantum abest, ut haec ars steri-
litatis damnari possit. Adde quod cæterarū artium non
ubique paratus est questus. Rhetor frigebit apud Sar-
matas. Iuris cæsarei peritus apud Britannos. Medicum
quoquo terrarum sese contulerit, suus comitatur honos;
suum sequitur uiaticum, ut in nullam disciplinam uerius
competat uulgarissimum illud Græcorū prouerbium,

Cofutatio. Τὸ τέχνιον ἡ πᾶσα γῆ τρέφε. Sed hoc ipsum indignatur Pli-
nius, aut certe apud hunc alij, questum esse medicinæ
professionem. Maior est, fateor, haec facultas, quam ut
questui lucroq; seruiat. Sordidarum id est artium. Sed
nimis ingratum est, eam solam sua fraudare gratia, cui
nulla par gratia rependit. Egregius medicus ceu numen
quoddam, seruat gratis, seruat & inuitos. Sed impietas
est, non agnoscere numinis beneficium. Nihil ille mora-
tur mercedem. tu tamē dignus qui legibus mulctaris ob-
insignem ingratitudinē. Iam haud quaquam me fugit,
hanc egregiam artem & olim apud ueteres audisse ma-
le, & hodie apud indoctos quosdam male audire. Ca-
toni nō placuit, non quod rem damnaret, sed quod am-
bitiosam Græcorū professionem nō ferret homo mere
Rhomanus. Isc; tantum tribuit experientiæ, ut artem
esse noluerit,

esse noluerit. sed idem uniuersam Græcorum philosophiam ex urbe pellendam censuit. Existimabat homoq[ue] durus, ad purgandum hominis corpus sufficere brassicam & crebros uomitus, & tamen ille ipse medicorū hostis, observatione medicinæ, in extremam usq[ue] senectutem robur infractum tutatus scribitur. Solis, inquietus medicis summa occidendi impunitas est. At hoc nomine magis suspiciendi boni medici, quibus cum in manu sit, nō solum impune, uerum etiā mercede occidere, tamē seruare malunt. Quod possunt facultatis est, qd' nolunt probitatis. Decantat iam passim inter pocula temulenterum adagium, Qui medice uiuit, misere uiuit. Quasi uero felicitas sit, distendi crapula, rumpi uenere, turgescere ceruisia, sepeliri somno. Sed istos Sycophantas quid opus est oratione refellere, cum ipsi petulantiae suæ satis magnas poenas dant arti, mox podagra cōtorti, paralysi stupidi, desipiscētes ante tēpus, cæcutiētes ante senectutem, iamq[ue] prius uituperatæ medicinæ, exēplo Stesichori, seram canunt palinodiā miseri. Et tamē his licet indignissimis, artis bonitas nō grauat esse præsidio quantū licet. Sunt qui mutuato ex titere comedie scōmata, uocent medicos σκατοφάγους. Quasi uero nō isto nomine, uel p̄cipue laudari mereant̄, q̄ q̄ subueniant hoīm calamitatibus, ex illa sua sublimitate se ad hæc sordida deīciāt. Qd' si medicis tantū esset supercilij quantū istis est procacitatis, liceret passim impune mori. uerū habet hoc ars.

F 4 nostra

Ex Aristophane.

4.8. · D. ERASMI ROTERQ.D. DECLAMATIO

nostra cum bonis regibus cōmune, ut bene faciat, ac māle audiat. Quod si maxime sunt, ut sunt in hoc ordine, qui se pro medicis gerunt, cum nihil minus sint quam in medici. Si sunt, qui pro remedij s uenena ministrant, si sunt qui ob questum aut ambitionē ægrotis male consulunt, quid iniquius est, quam hominum uitia in artis calumniam detorquere? Sunt & inter sacerdotes adulteri, inter monachos homicidae ac piratae, sed quid hoc ad religionem per se optimam? Nulla tam sancta professio est, quæ nō alat sceleratos aliquot. Votis quidem omnibus optandum, omnes principes eiusmodi esse, cuiusmodi decet esse, qui censeantur hoc digni nomine. Nec tamē ideo damnandus est principatus, quod non nulli sub eo titulo prædones, rei q̄ publicæ hostes agat. Optarim & ipse medicos omnes uere medicos esse, nec in his locum Græcorū prouerbio, πολλοὶ θουκένται, παῦγοι δέ τε γῆς ἀριστῆρε. Optarim ab omnibus eam præstari sanitoniam, quam Hippocrates sacramento uerbis solennibus concepto à professoribus exigit, Neq; tamen huc non enitendum est nobis, si id à plerisq; negligi conspicimus. Sed quoniam huius argumenti tanta est ueritas, uiri præstantissimi, ut difficillimum sit in eo dicendi finem inuenire, ne non præstem quod initio sum pollitus, tempestiu[m] arbitror. uniuersas eius laudes summatim complecti. Etenim si permultas res sola com-
Epilogus. mendat antiquitas, hanc artem primam omnium repertit

penit necessitas. Si scientiam autores illustrat, huius inventio semper dñs attributa est. Si quid autoritatis addit honos, nō alia tam passim ac tamdiu diuinos homines meruit. Si magni fiunt, quae summis uiris probantur, haec summos reges, haec primates, non solum delectauit, uerum etiam illustrauit. Si difficultia quae sunt, ea sunt & pulchra, nihil hac operosis quae tot disciplinis, tantarum rerum peruestigatione usuq; constat. Si dignitate rem aestimamus, quid excellentius, q; ad dei benignitate proxime accedere? Si facultate, quid potius, aut efficacius, q; totū hominem certo exitio periturum sibi posse restituere? Si necessitate, quid æque necessarium atque id sine quo nec uiuere, nec nasci licet? Si uirtute, quid honestius, q; seruare genus humanū? Si utilitate, nullius usus neq; maior est, neq; latius patet. Si cōpendio, aut haec in primis frugifera sit oportet, aut ingratiissimi mortales. Vobis igitur magnopere gratulor eximij uiri, quibus contigit in hoc pulcherrimo genere professionis excellere. Vos adhortor optimi iuuenes, hanc toto pectore complectimini, in hanc neruis omnibus incubite, quae uobis decus, gloria, autoritatem, opes est conciliatura, per quam uos uicissim amicis, patriæ, atq; adeo mortaliū generi, non mediocrem utilitatem estis allaturi.

Dixi.

G

Nula gemma.

50
DES· ERASMI
ROTERODAMI DECLAMA
TIVNCVLA.

Oratio episcopi respódentis ijs. qui sibi nomine
populi gratulati essent, & omnium no-
mine, obedientiam quam uo-
cant, detulissent.

VNC EGO PROFECTO
diem festuum in primis, ni-
ueáç (quod dici solet) insi-
gniedum gemma duco, filij
charissimi, quo mihi in uita
nullus illuxit adhuc, uel orna-
tior, uel iucundior. Incredibi-
lem enim animo capio: uolu-
ptatem, non tam ex honore,
quem mihi summo consensu, studijsç flagrantissimis
detulisti (neç enim me fugit hic honos, quanto cum
onere coniunctus sit) neç rursus ex laudib⁹ oratione
uestra mihi tributis, quas mihi nec arrogo, nec agno-
sco, sed tamen uestra omnium tam pia alacritas impen-
dio me delectat, uestra tam religiosa aggratulatio, to-
tum

honos cum
onere.

tum me gaudio perfundit, propterea quod nihil addu-
bitem, quin sanctissimam istam læticiam, nō simulatio,
non theatrica uanitas, non mortalis affectus, sed nu-
men aliquod pectoribus uestris illapsum excitarit. Pro-
inde lætum ac felix omen accipio, negotiū hoc nostrum
superis probari, eisdemq; bene fortunantibus, mihi pa-
riter ac uobis feliciter cœsurum. Onus grauissimum im-
ponitis, & hoc imponitis grauius, quo studijs ardento-
ribus uos ipsos meæ traditis fidei. Sed eadem uestra
pietas, quæ sarcinam addit, bonam ponderis partem
admet. Meam solitudinem quam & meum exigit
officium, & uestra promeretur fiducia, obediendi prom-
ptitudo leniet. Mihi minus graue fuerit, pro charissimis
meis filijs aduigilare, & facile consulitur ultro parenti-
bus, ac penè præuolantibus. Quare laudes istas non
tam meas quām uestras, quibus me disertissime stu-
diofissimēque exornastis, deinde quæ uicissim à me ue-
stræ pietati debeantur, eas omnis communiter in Christi
principis nostri gloriam referamus, cuius ni fallor, auspi-
cij res tota hæc geritur, ut iuxta uocem eximij Pauli, in
omnibus & per omnia prædicetur Deus, à quo ceu fon-
te profluit, quicquid usquām in uita mortaliū boni est,
cui uni debet omnis honos & gloria, Is tum mihi, tum
uobis omnibus est uotis q̄ maxime puris & ardentissi-
mis implorandus, ut me talem reddat pastore, qualem

G 2 uestra

*Deus
wār*

ORATIO EPISCOPI RESPONDENTIS

uestra meretur pietas, qualemque modo uestra depinxit oratio formam agnosco, meritum non agnosco, nisi quod sedulo me adnisiurum recipio, ut pastorem sentiatis non prædonem, patrem non tyrannum, opitulatorem non oppressorem, medicum non expilatorem, breuiter ut intelligatis me hoc quicquid est muneris, uobis gessisse non mihi. Pios ac bonos uos mihi concredidistis, dabitur opera, ut uos uobis ipsis reddam meliores. Qui episcopatum reditibus censueris metitur, quiduis potius est quam episcopus. Ego mihi non alia ratione videbor splendidus & opulentus episcopus, quam si conspiceret filios meos pietatis ac uerorum bonorum quotidiani accessionibus Christo reddi gratiore. Has opes, hanc gloriam, hanc felicitatem, uos ex parte mihi præstare ualeatis, adiuuante Christo. Non est optandum fieri præsule, boni gregis præsule esse optabile est. Quo sanè nomine iam nūc, qua par est, animi letitia, sumo pastori gratior mihique gratulor, qui me mystico hoc coniugio, sponsæ incontaminatae sponsum dederit, atque optimi letissimique gregis constodem esse uoluerit, gregis inquam, neque uitrijs morbi, nec tabidi, nec hulcerosi, neque dissidentijs intestinis male dissipati, neque socordiæ macie foedi, neque pullo uellere, sed fidei synceritate uitæque integritate lani, constantia ualidi, mutua charitate collecti, prijs studijs uegeti, morum innocentia niuei. Dotes istas, iam pridem

30M p
pis no mij
na ~

plendens
et opulentus
Episcop. quis

christian
Greg

pridem magnas in uobis, ut confidam iudicis auctum
 iri facit ista uestra singularis alacritas, qua uestrum ob-
 sequium, uestram obedientiam sic defertis, ut facile ap-
 pareat id ex animo fieri magis, quam ex solenni rece-
ptōque more. Qua ex re, mihi credite, non secus sum af-
 fectus, atque olim erat David ille regum sanctissimus,
 gaudio gestiens inenarrabili, cum aspiceret populum
 suum, ultro & alacriter, ad templi structuram donaria
 tōgerentem. Quod enim bono pastori (qui in suos pa-
 rentis affectus, aut si quid est parente amantius, sume-
 re dabant) spectaculum exhiberi queat gratius aut iucun-
 dius, quodū (ut Pauli uerbis dicam) animo sentire pos-
 sit gaudium abundantius, quam ut filios suos uideat in
 Christi charitate gestientes & alacres. Itaque cuius affe-
 ctum mihi sentire uideor, eiusdem uerbis precor, sem-
 pérque precabor, ut istam in uobis uoluntatem conser-
 uet, neque consenuet modo, uerum etiam augeat atque
 dilatet. Porrò meo nomine, uos Solomonis exemplo,
 mecum deum Optimum Maximū orabitis, ut qui per
 uos onus hoc imposuit, idem impertiat, coelestem illā,
 sempérque ipsius throno assidentem sapientiam, ut mihi
 iugiter adsit, mecumque laboret, quo liceat gre-
 gem mihi traditum coelesti pastori annumerare, au-
 etioremque & uegetiorem reddere, ut hæc custodia,
 quam uos hodie summa cum alacritate detulistis, ego

G 3 maxima

Daiid
 Bono, par-
 ry quod
 iucundu

Sapientia

54 ORATIO EPISCOPI RESPON. AVT. ERAS.

maxima cura suscepī, mihi pariter & uobis feliciter ce^da^t, sed ita ut & meus conatus; & uestrum obsequium,
in Christi gloriā exuberet, qui nos seruimus,
dum uobis præmissus, uos paretis, dum
nobis auscultatis.

DIXI.

B A S I L E A E A P V D I O A N
N E M F R O B E N I V M
A N. M. D. X V I I I .

X

Non mū esset opūs. Quā talia Verbas, ad hōi

Leta maritā pōrperet ora lūgo

Tam graphice egregiūs conūtia laudat ERAS

Doct̄res a cib̄o quo fuit orbe m̄^{m̄}

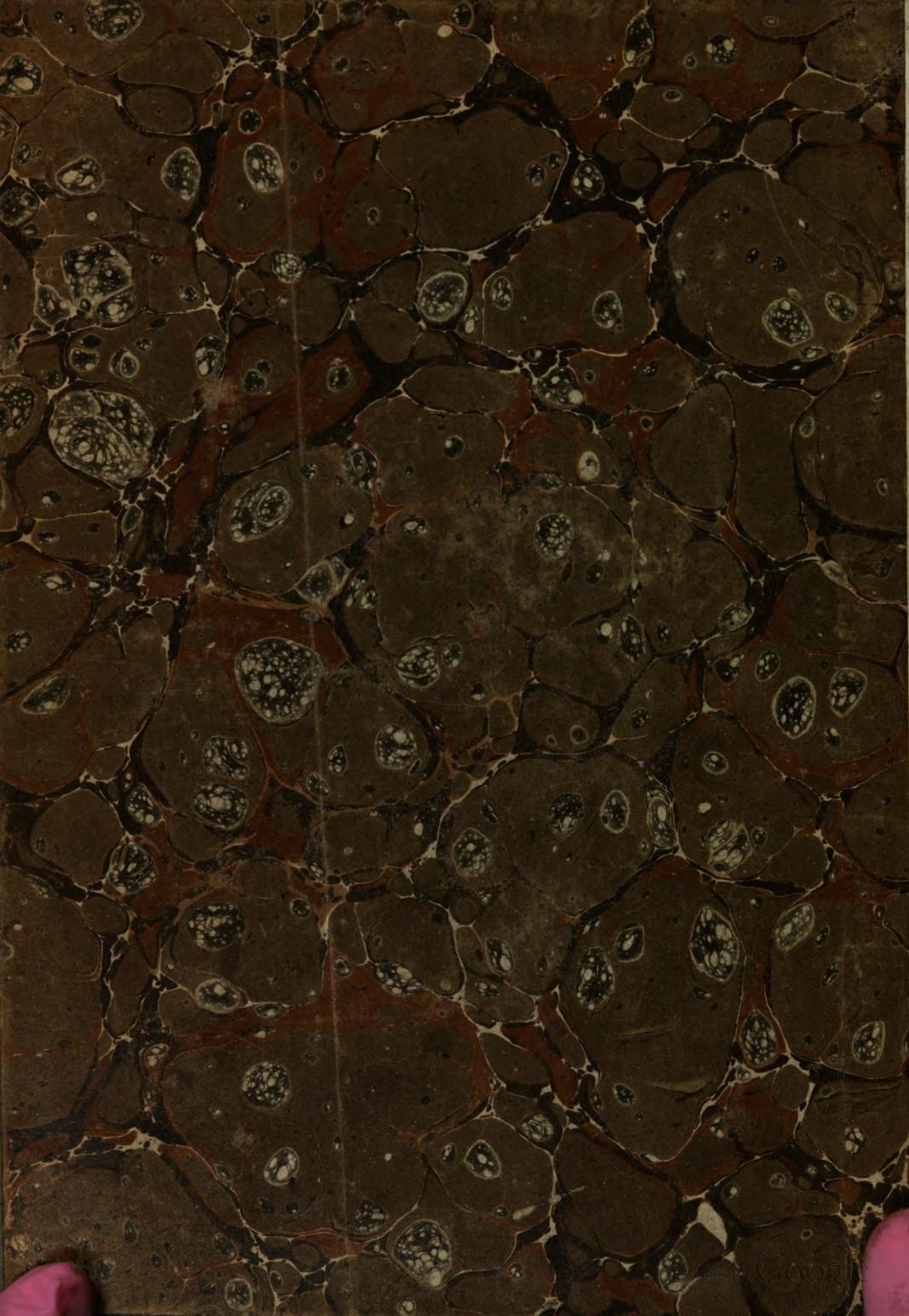
Reddere de Musca magnū Pois Ille Elepha

Verborū haud rātu est credere Blandin^{m̄}

Österreichische Nationalbibliothek

Digitized by Google